

פרשת ויצא

מלעיל ומלרע

יש להקפיד לבטא כל מלה בטעם שלה אם היא מלעיל או מלרע, לפעמים תשתנה משמעות המלה אם מחליפים את הטעם. לדוגמא: "והנה רחל בתו באה עם־הצאן" (כטו) הוא בלשון הווה⁵⁰ מפני שמילת "באה" מבוטאת מלרע (דהיינו שמאריכים בתנועה האחרונה במילה) אבל "ורחל באה" (שם טי) מכיוון שהוא מלעיל⁵¹ (דהיינו שמאריכים בתנועה שלפני אחרונה) הוא לשון עבר⁵². בדומה לכך "ואם־אין מתה אנכי" (לא) "מתה" בלשון הווה משום שטעמו מלרע⁵³. "הבה את־אשתי" (כטא) מילת "הבה" בלשון ציווי ובקשה ואינה קשורה לכלל הקודם של עבר והווה ומשפטה בד"כ לבוא מלעיל אלא שכאן באה מלרע מפני שסמוכה לאחת מאותיות אהו"י דהיינו לאלף של "את", ודומה לו "שוכה יי רבבות אלפי ישראל" (במדבר י, לו) שאומרים לפני מוסף של שבת שמילת "שובה" סמוכה לאות אלף של שם אדנות⁵⁴. אולם ההעמדה בהא של "הבה־לי בנים" (לא) אינה מלעיל משום שתיבת "הבה" מוקפת לתיבת "לי" ומבחינת הטעמים נחשבות הן כמלה אחת שטעמה בלמד.

המשרתים למלכים

ידוע הדבר שבטעמים המשרתים אין להפסיק ובטעמים המפסיקים (המלכים) צריך להפסיק ואין לחברם למילה הבאה.⁵⁵ לפני הטעמים המפסיקים יבוא עפ"ר טעם משרת או רצף של טעמים משרתים. בטעמים המשרתים אין להפסיק אלא לאחר הטעם המפסיק. לדוגמא: "ותהר" (שופר הולך - משרת) עֹד (זקף קטן), ותלד, בלהה, שפחת (שופר הולך - משרת) רחל (אתנח), בן (מאריך) שני (טרחה), ליעקב" (לז). המילים "ותהר עֹד" צריכות להאמר יחדיו ללא הפסקה, שאותה יש לעשות לאחריהן. וכן "שפחת רחל" יש לאמרם יחד. וכן "בן שני" יש לאומרם יחד ואח"כ להפסיק ולאחר מכן לומר "ליעקב" והוא סוף הפסוק. לכל טעם מפסיק יש משרתים או רצף של משרתים⁵⁶ מסוימים אשר יכולים לבוא לפניו. לדוגמא "כי לא ילדה ליעקב" (לא) שבה רצף המשרתים שופר הולך ושופר מהופך לפני הפשטא. לפני הטעם המפסיק תביר ישרתו רק הטעמים המשרתים דרגא כדוגמת "אשר עבדתי (דרגא) אתך (תביר)" (פסוק כו), או מאריך (מרכא) כדוגמת "ותתן (מאריך) אתה (תביר)" (פסוק ט). הכלל שקובע איזה משרת ישרת לתביר הוא: אם יש בין המשרת לתביר שתי הברות או יותר כמו בדוגמא לעיל "ע-בד-תי-א-תך" שישנם שתי הברות⁵⁷ "תי או" בין הטעמים, אזי המשרת לתביר יהיה דווקא הדרגא. ואם יהיה הפרש של הברה אחת ביניהם כמו "ותתן א-תה" אז דווקא המאריך הוא שישרת לפני התביר. והנה בפסוק "נפתולי אל־הים (דרגא) | נפתלתי (תביר)" (לח) ישנה רק הברה אחת "נפ" של "נפתלתי" בין הטעמים ונשאלת השאלה מדוע משרת הדרגא לפני התביר ולא המאריך?

⁵⁰ שהרי זהו ציטוט ממה שאומרים הרועים ליעקב שרחל עכשו באה.

⁵¹ עיין פרש"י. וראיתי במסורת מדויקת שהביא סימן שלא טטעה, כשהיא בתו הרי היא למטה, וכשבאה אל יעקב הצדיק הרי היא למעלה.

⁵² שיעקב עודנו ממשיך לדבר עם הרועים כשרחל כבר הגיעה ונמצאת שם.

⁵³ והווה זה בא במקום עתיד.

⁵⁴ אמנם "שובה למעונך" היא מלעיל לפי הדקדוק אלא שמנהג יהודי חאלב שהיו מדקדקים היה לעשותו מלרע. ושמעתי שגם יהודי בבל היה מנהגם כך ואין באפשרותי לבדוק זאת.

⁵⁵ על שמותם, צורותם ותפקידהם עיין בפרק על טעמי המקרא.

⁵⁶ כמו "כי לא ילדה ליעקב" (לא) שבה רצף המשרתים שופר הולך ושופר מהופך לפני הפשטא.

⁵⁷ ואף יותר, כי השוא הנע בתו נחשב לעניין זה גם כהברה, עיין להלן בדברינו על פרשת מקץ.

מאמרים על דקדוק לשון הקודש עם דוגמאות מפרשת השבוע (טיוטא)
פרשת ויצא

אלא זאת לדעת שאם יבוא פסק לפני התביר⁵⁸ אזי לא יבוא לפניו מאריך כי אם דרגא, וכפי שכתב רבינו-תם מבעלי התוספות בשיר שחיבר על כללי טעמי המקרא "זכור גם אם פסק / לביניהם (בין המשרת לתביר) יפסק / בדוגא שם תסק (תעלה, תקבע) / ואין לו משביתים (אין לו יוצאים מן הכלל)".⁵⁹

---

⁵⁸ וזה דווקא בכללי המשרת לתביר אבל בכללי המשרת לפשטא, אין הפסק גורם למשרת להפך לשופר-הולך, והוא נשאר מאריך כפי שהוא בדברי-הימים א ח,לח.

⁵⁹ עיין בספר כללי הקריאה של הרב שמואל יהודה הלוי וינפלד הוצאת אשכול דף נו וכן בנספח מילתא בטעמא בספר אמרי-לשון לר' אליהו גמליאלי עמוד 207, ותרו"צ.

